

Jerzy Nikołajew

Drugi synod diecezji siedleckiej : wybrane zagadnienia prawne i kanoniczne

Nurt SVD 47/2 (134), 273-293

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Drugi synod diecezji siedleckiej. Wybrane zagadnienia prawne i kanoniczne

Jerzy Nikolajew

Doktor prawa, specjalizacja: prawo wyznaniowe. Wykładowca KUL. Autor monografii *Duszpasterstwo więzienne. Tradycje, teraźniejszość i perspektywy* (Lublin 2009); *Wolność sumienia i religii skazanych i tymczasowo aresztowanych* (Lublin 2012). Członek zwyczajny Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego.

Wprowadzenie

W 2012 roku ksiądz biskup Zbigniew Kiernikowski dokonał formalnego otwarcia II Synodu Diecezji Siedleckiej. Prace zespołów synodalnych nie zostały jeszcze ukończone, a statutów synodu należy spodziewać się w 2017 roku. Nowe przepisy partykularne siedleckiego Kościoła mają być przygotowane przed rokiem 2018, kiedy diecezja podlaska (siedlecka) obchodzić będzie jubileusz dwóch wieków swojej obecności w diecezjalnych strukturach kościelnych. Obecny synod, określany jako „drugi”, ma długą historię, bowiem, jak się później okazało, bezskuteczne działania organizacyjne podjęte zostały już za rządów biskupa Jana Mazura. Pierwsze próby zwołania siedleckiego synodu związane są z datą 8 grudnia 1972 roku. Wówczas ordynariusz diecezji podpisał list zapowiadający synod, w którym użył argumentacji przekonywującej o upływie prawie pięćdziesięciu lat od zakończenia poprzedniego synodu i konieczności dostosowania prawa partykularnego do nauczania Kościoła po Soborze Watykańskim II. Kolejnym w tej sprawie zarządzeniem biskupim był dekret z 27 lutego 1976 roku, powołujący Komisję Główną Synodalną, w skład której weszli biskup Waław Skomorucha jako przewodniczący oraz członkowie w osobach księży: Edmunda Barbasiewicza, Henryka Brzostow-

skiego, Juliana Józwicka, Emila Kodyma, Stefana Kornasa, Stanisława Mućka i Romana Perza¹. Z niewiadomych do końca przyczyn dalszych prac synodalnych nie prowadzono, choć formalnie synodu nie przerwano. Po wejściu w życie *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku (dalej: KPK/1983) biskup Mazur ponownie, tyle że z datą 18 stycznia 1989 roku, wydał dekret o powołaniu Komisji Przygotowawczej do II Synodu Diecezjalnego Podlaskiego (w składzie: biskup Waław Skomorucha, ksiądz Kazimierz Białecki, ksiądz Jan Cep, ksiądz Franciszek Dudka, ksiądz Sylwester Frąc, ksiądz Mieczysław Głowacki, ksiądz Jan Gomółka, ksiądz Julian Józwik, ksiądz Roman Perz, ksiądz Czesław Szyszko, ksiądz Zbigniew Zalewski, siostra Anna Zengota i Władysław Paćkowski)². Komisja przygotowała regulamin synodu i jego strukturę, a 10 maja 1989 roku biskup siedlecki je zatwierdził. Na czele synodu stanął biskup Jan Mazur, a promotorem synodu został ksiądz Mieczysław Głowacki. Główną Komisję Synodu podzielono na 10 komisji problemowych, a w niektórych wydzielono jeszcze podkomisje³. Następnie biskup diecezjalny siedlecki, 16 czerwca 1989 roku, podpisał regulamin zespołów synodalnych, który m.in. nakazywał powstanie zespołów synodalnych w parafiach (te z czasem stanowiły załączek Duszpasterskich Rad Parafialnych). Powstały nawet robocze wersje dokumentów synodalnych (np. dekret o kapłanach i dekret o apostołstwie świeckich), ale nie zostały one podpisane, gdyż synod – nie kontynuowany przez następnego pasterza diecezji, Jana Wiktora Nowaka – został kanonicznie przerwany. Sawczuk tłumaczy spowolnienie prac synodalnych, a potem ich zaprzestanie reorganizacją struktur diecezjalnych w Polsce w 1992 roku, trwającym od 1991 roku II Polskim Synodem Plenarnym i przejściem na emeryturę biskupa Jana Mazura. W ten sposób dwukrotne próby biskupa Mazura dotyczące przeprowadzenia do końca II synodu siedleckiego nie powiodły się⁴.

Natomiast przedsięwzięcia organizacyjno-prawne podjęte przez biskupa Zbigniewa Kiernikowskiego w sprawie II synodu diecezji siedleckiej prowadzone są konsekwentnie od wielu miesięcy. Efekty już

¹ Zob. „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, t. 45, nr 5, 1976, s. 154.

² Zob. „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, t. 58, nr 11, 1989, s. 333.

³ Wśród komisji synodalnych znalazły się: doktrynalna, ds. duchowieństwa, ds. zakonnych, ds. apostołstwa świeckich z podkomisją ds. dokształcania świeckich, ds. struktur diecezji, ds. pracowników kościelnych, ds. dialogu ekumenicznego i z niewierzącymi, ds. nauczania wiary, liturgiczna, ds. duszpasterstwa. Tamże, s. 326.

⁴ Zob. P. Sawczuk, *Inicjatywy synodalne biskupa Jana Mazura*, „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, Siedlce 2013, s. 67-68.

są widoczne, chociażby poprzez publikacje informacyjne w postaci biuletynu synodalnego na bieżąco aktualizowane w wersji elektronicznej⁵. Jednak końcowe wyniki w formie statutów synodalnych pojawią się dopiero po zakończeniu prac właściwych zespołów. Tym niemniej dotychczasowe działania odpowiednich organów synodalnych stanowią na tyle wartościowy materiał, że stał się on przedmiotem niniejszego artykułu. Zamysłem autora jest przede wszystkim prześledzenie procesu powstawania prawa partykularnego w diecezji siedleckiej na przykładzie II synodu diecezjalnego (2012-2017) we wstępnej fazie jego prac⁶.

O synodach ogólnie

Etymologiczne pochodzenie wyrazu „synod” należy łączyć z greckim rzeczownikiem *synodos* – „zebranie”, „zejście się razem”, „wspólne kroczenie” lub „wspólna droga”⁷. Stąd też już w nazewnictwie uwidoczni się element wspólnego celu i wzajemnej pomocy w jego realizacji. W interesującej nas materii kościelnej synod jest narzędziem „wspólnego kroczenia” biskupa i wiernych diecezji, w zamiarze zrealizowania określonych celów, jakkolwiek pozycja i rola obu podmiotów jest wyraźnie zróżnicowana. Współcześnie obowiązujące przepisy kanoniczne określają synod wprost jako „zebranie wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu” (kan. 460 KPK/1983).

Jednak trzeba pamiętać, że ta koncepcja przez wieki ewoluowała i była odbiciem wzajemnych relacji na płaszczyźnie: biskup – prezbiterzy (z czasem także osoby świeckie). Jest rzeczą oczywistą, że biskupi w podejmowaniu decyzji od zawsze uwzględniali opinie swoich współpracowników, choć nie zawsze ten fakt ujawniali. Z czasem jednak zaczęto organizować oficjalne narady biskupów z duchowieństwem, osobno z prezbiterami i oddzielnie z opatami. W ten sposób utrwalono podział na synody diecezjalne (z udziałem duchowieństwa diecezjalnego) i *concilia* (z opatami). W łacińskiej nomenklaturze, począwszy od XIII wieku, zaczęły funkcjonować pojęcia *synodus episcopalis* (*dioecesana*) oraz *concilium*⁸. Obydwa pojęcia szeroko zostały wyko-

⁵ Strona internetowa synodu: www.synod.diecezja.siedlce.pl

⁶ W artykule uwzględniono stan prawny i faktyczny prac synodalnych na 30 kwietnia 2013 r.

⁷ Podaję [za:] W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, wyd. IX, Warszawa 1975, s. 684, 937, 940.

⁸ Zob. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*,

rzystane w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1917 roku (dalej: KPK/1917), gdyż zastosowano tam terminy: *synodus dioecesana*, *concilium oecumenicum*, *concilium plerarium* i *concilium provinciale*⁹.

W historii synodów można wyróżnić kilka znaczących okresów, a pierwszym z nich jest bez wątpienia okres przedtrydencki. I chociaż tak naprawdę trudno ustalić dokładną datę, to za pierwszy udokumentowany źródłowo synod uznaje się merowiński synod diecezjalny w Auxerre (dzisiejsza Francja), którego znaczenie polegało m.in. na tym, że określił on powtarzaną w późniejszym prawodawstwie kościelnym dyspozycję odbywania synodów z częstotliwością raz do roku¹⁰. Ustalono też, że synod miał gromadzić wyłącznie duchownych i to w pełnej liczbie. Współcześnie realizacja tego obowiązku nastęrczałaby zapewne wiele trudności, ale wtedy nie stanowiła żadnej bariery, gdyż biskupstwo w Auxerre obejmowało jedynie trzydzieści siedem parafii, a na synodzie zebrało się siedmiu opatów, trzydziestu czterech prezbiterów i trzech diakonów¹¹. Jednocześnie widoczna jest z czasem wzajemna zależność pomiędzy synodami diecezjalnymi a prowincjalnymi, zwłaszcza w postanowieniach synodu w Toledo z 633 roku, na podstawie których zobowiązano biskupów do organizowania synodów diecezjalnych w ciągu sześciu miesięcy od zakończenia synodu prowincjonalnego i przekazywania tam uchwał dotyczących opatów, prezbiterów, diakonów, niższego duchowieństwa i świeckich. Podobne rozstrzygnięcia zapadły na Soborze Laterańskim IV (1215). Odtąd biskupi mieli obowiązek regularnego ogłaszania postanowień synodu prowincjonalnego na celebrowanych corocznie synodach diecezjalnych (nawet pod groźbą kary suspensy w razie zaniedbania tego obowiązku)¹².

⁹ „Prawo Kanoniczne”, t. 29, nr 1-2, 1986, s. 95-98.

⁹ Zob. P. Sawczuk, *Synody diecezjalne w dawnym prawie*, „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 9-10.

¹⁰ W. Wójcik podaje przypuszczalne daty odbycia tego synodu i wskazuje na rok 578, 585 lub 588. Zob. W. Wójcik, *Synod diecezjalny...*, art. cyt., s. 95. Z kolei M. Sitarz, opierając się na źródłach pochodzących od papieża Benedykta XIV, rozważa hipotezę, że pierwszym synodem wcale nie był synod z Auxerre, ale ten odbyty w Rzymie ok. r. 389. Zob. M. Sitarz, *Synod diecezjalny*, [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, Poznań 2005, s. 333.

¹¹ Zob. W. Wójcik, *Początki instytucji prawa kanonicznego na Zachodzie w uchwałach synodów państwa Merowingów*, „Prawo Kanoniczne”, t. 32, nr 1-2, 1989, s. 165.

¹² Zob. W. Wójcik, *Synod diecezjalny...*, art. cyt., s. 98.

W okresie przed Soborem Trydenckim uaktywniła się także władza świecka uzurpujająca sobie prawo do zwoływania synodów diecezjalnych, choć formalnie brakowało podstawy prawnej do takiego działania. Na synodach można było wtedy spotkać nie tylko prezbiterów, ale np. przedstawiciele miejscowej szlachty, urzędników różnych szczebli i biskupich wasali. Był to wyraźny sygnał (*signum temporis*) świadczący o toczącym się wówczas ideologicznym i faktycznym sporze o inwestyturę, którego częścią stały się również kwestie synodalne¹³.

Omawiając historię synodalnych przedsięwzięć nie można pominąć milczeniem postanowień Soboru Bazylejskiego (1433), gdyż ten wydał swego rodzaju instrukcję dotyczącą sposobu przeprowadzania synodu. Potwierdzono tam zasadę, w myśl której synody należało zwoływać raz w roku (na czas nie krótszy niż dwa dni) i zasugerowano nawet terminy ich odbycia (po zakończeniu oktawy Wielkiej Nocy lub w innym czasie, zgodnie z miejscową tradycją). Zaproponowano też określony porządek synodu z uwzględnieniem na pierwszym miejscu mszy świętej i z obowiązkowym przemówieniem biskupa (lub jego substytutu). Odczytywano też treść statutów synodu prowincjalnego i poprzedniego synodu diecezjalnego oraz fragment wybranego traktatu teologicznego. W następnej kolejności miało miejsce wystąpienie biskupa piętnujące nadużycia duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego. W dalszej kolejności wyznaczano siedmiu świadków synodalnych (*testes synodales*), którzy w terenie poznawali problemy diecezji i przedstawiali biskupowi sprawozdania w tym zakresie. Synod w tym czasie był też wykorzystywany jako forum załatwienia różnych spraw o charakterze administracyjnym i sądowniczym. Oczekiwanym przez uczestników efektem końcowym synodu było spisanie i rozpowszechnienie statutów, będących przecież częścią partykularnego prawa biskupiego¹⁴.

Z kolei Sobór Laterański V (1512-1517) potwierdził konieczność corocznego zwoływania synodów, choć rzeczywistość była zupełnie inna. Synody odbywały się rzadko, prawdopodobnie ze względu na stale rosnącą liczbę duchownych i powiększające się rozmiary diecezji. Przyczyny takiego stanu rzeczy Sawczuk dopatruje się w „pewnej ociężałości kościelnych struktur tej doby”¹⁵.

¹³ Dopiero reformy gregoriańskie (1073-1085) pozwoliły na zwiększenie autonomii władzy kościelnej w zakresie zwoływania i przebiegu synodów diecezjalnych. Zob. M. Sitarz, *Synod diecezjalny...*, art. cyt., s. 334.

¹⁴ Zob. E. Sztafrowski, *Instytucja synodu diecezjalnego przed Soborem Watykańskim drugim*, „Prawo Kanoniczne”, t. 31, nr 3-4, 1988, s. 24.

¹⁵ Zob. P. Sawczuk, *Synody diecezjalne...*, art. cyt., s. 15.

Także Sobór Trydencki (1545-1563) podtrzymał wymóg corocznego zwoływania synodów, a dodatkowo zakres zadań synodalnych poszerzył o wybór sędziów synodalnych, zatwierdzanie proponowanych przez biskupa egzaminatorów, rozpatrywanie kandydatur na urząd proboszczowski w parafiach obsadzanych drogą konkursu i redukcja zobowiązań mszalnych¹⁶. Praktyka związana z wymogiem określonej częstotliwości w zwoływaniu synodów dalece odbiegała od zaleceń soborowych. Z czasem praktykowano synody trwające tylko kilka godzin zapewniających jedynie możliwość promulgacji dekretów biskupa, a uniemożliwiających *de facto* współudział uczestników w tworzeniu kościelnych przepisów (te były już przygotowane). Zresztą powszechnie lansowano stanowisko zmierzające do wydłużenia terminów zwoływania synodów (do trzech lub pięciu lat pomiędzy nimi, a nie co roku) i taka propozycja została przedstawiona podczas obrad Soboru Watykańskiego I. Jednak nie dokonano zmian w tym zakresie, co wcale nie oznaczało poprawy w społecznym (kościelnym) odbiorze tej instytucji¹⁷.

W okresie pomiędzy Soborem Trydenckim a wejściem w życie Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego (1917) ukształtowała się praktyka kościelna, na podstawie której ustalono, że synod diecezjalny miał prawo zwołać biskup rezydencjalny po kanonicznym objęciu swego urzędu i jemu też przysługiwało prawo przewodniczenia obradom synodalnym. Wykluczono *a priori* uczestnictwo osób świeckich, a spośród duchownych uczestnikami synodalnymi mogli być wyżsi przełożeni zakonnicy, wikariusz generalny, członkowie kapituły katedralnej i przedstawiciele kapituły kolegiackiej. Przyjęto też, że miejscem odbywania synodów powinien być kościół katedralny, a sposób jego odprawiania sformalizowany został w przepisach Pontyfikatu Rzymskiego papieża Klemensa VIII (1595). Szczegółowe postanowienia tam zawarte dotyczyły np. liturgii na rozpoczęcie synodu, wystąpień na temat tajemnicy wiary lub spraw dyscyplinarnych, odczytania dekretów Soboru Trydenckiego, wyboru na określone urzędy kościelne, głosowania w sprawie przyjęcia synodalnych konstytucji. Taki synodalny *modus vivendi* obowiązywał w Kościele do czasów Soboru Watykańskiego II¹⁸.

Natomiast Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku w istotny sposób obniżył częstotliwość zwoływania synodów i określił ją na dziesięć lat (kan. 356 par. 1 KPK/1917), choć i ta granica dla wielu diecezji była niemożliwa do zachowania, skoro synodów nie zwoływano

¹⁶ Tamże, s. 16.

¹⁷ Zob. E. Szafronowski, *Instytucja synodu...*, art. cyt., s. 25.

¹⁸ Zob. J. Wroceński, *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego*, Warszawa 1998, s. 60.

aż do Soboru Watykańskiego II¹⁹. W tym samym kanonie określono cel synodów diecezjalnych, który sprowadzono do „omówienia potrzeb duchowieństwa i wiernych diecezji”. Ponadto jedynie biskupowi przyznano prawo zwołania synodu, a biskupi koadiutorzy i biskupi pomocniczy nie byli członkami synodu *ipso iure*, chyba że sprawowali inne funkcje, np. wikariusza generalnego lub członka kapituły katedralnej. Należy w tym miejscu uwzględnić kodeksowy podział na członków synodalnych obligatoryjnych i fakultatywnych. Do tych pierwszych zaliczono, oprócz wspomnianych wikariuszy generalnych i kanoników kapituły katedralnej, także rektora seminarium duchownego, przedstawiciela kapituły kolegiackiej, proboszczów z miasta odbywania synodu, przynajmniej jednego proboszcza z każdego dekanatu, opatów rządzących i po jednym przedstawicielu zakonów kleryckich przebywających w danej diecezji. Kan. 358 par. 2 zezwalał biskupowi na fakultatywne wezwanie prezbiterów. Ważnym postanowieniem niniejszego kodeksu było uznanie biskupa za jedynego prawodawcę (*unus legislator*), a synod za zgromadzenie o charakterze doradczym – nie ustawodawczym. Władza ustawodawcza należąca do biskupa nie była nieograniczona, gdyż statuty synodalne nie mogły być sprzeczne z normami kościelnego prawa powszechnego ani z przepisami prawa partykularnego wyższego rzędu. Cechą charakterystyczną synodów zwoływanych przed *Vaticanum Secundum* było ich zamknięcie dla osób świeckich i zasada ta obowiązywała także w odniesieniu do stosownych postanowień KPK/1917²⁰.

Przełom w zakresie uczestnictwa laikatu w życiu Kościoła, w tym także w funkcjonowaniu instytucji synodów, nastąpił po Soborze Watykańskim II. Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, promulgowany w 1983 roku, synodom diecezjalnym poświęcił dziewięć kanonów (kan. 460-468). Dodatkowo wydana została *Instrukcja o synodach* będąca *de facto* przepisem wykonawczym do kodeksu²¹. W Instrukcji zwrócono szczególną uwagę na pozycję biskupa diecezjalnego zwołującego synod, określającego kwestie do dyskusji synodalnej, przewodniczącego sesjom i podpisującego statuty synodu. Sam synod zgodnie z przywoływaną Instrukcją miał być „okazją do ukazania *communio*

¹⁹ Zob. P. Sawczuk, *Synody diecezjalne...*, art. cyt., s. 22.

²⁰ Zob. T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2002, s. 39.

²¹ Instrukcja o synodach diecezjalnych została podpisana 19 marca 1997 r. przez prefektów Kongregacji ds. Biskupów i Kongregacji ds. Ewangelizowania Narodów. Zob. Congregatio pro Episcopis, Congregatio pro Gentium Evangelizatione, *De synodis dioecesis agendis instructio*, „Acta Apostolicae Sedis” (AAS), t. 89, 1997, s. 706-727.

Kościola partykularnego, jej dynamizmu apostołskiego i misyjnego, ale także do korygowania postaw duchowieństwa, lepszego ustawiania ich edukacji oraz budzenia nowych powołań”²².

Natomiast KPK/1983 wyraźnie określił krąg uczestników synodu, do których kolejno zaliczył: biskupa koadiutora i biskupów pomocniczych, wikariuszy generalnych, wikariuszy biskupich i wikariusza sądowego, kanoników kapituły katedralnej, członków Rady Kapłańskiej, wiernych świeckich, członków instytutów życia konsekrowanego, rektora seminarium duchownego, dziekanów, przedstawiciela kapłanów z dekanatu i niektórych przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego. Niezależnie od tego, biskup uzyskał możliwość powołania na członka synodu innych, nie wymienionych wcześniej osób, biorąc pod uwagę kryteria różnych powołań, środowisk, dzieł apostołskich. Stąd też członków synodu można było podzielić na uczestników z urzędu (*membra de iure*), wybranych (*membra eligenda*) i mianowanych przez biskupa (*ab Episcopo libere destinati*)²³.

Trzeba też pamiętać, że decyzję o zwołaniu synodu podejmuje biskup diecezjalny po wysłuchaniu opinii Rady Kapłańskiej. Za zwołaniem synodu mogą przemawiać takie względy, jak konieczność wprowadzenia w Kościele lokalnym wskazań kościelnych organów nadrzędnych, potrzeba rozwiązania istotnych dla diecezji problemów czy występujące braki jednolitości działań duszpasterskich. Wszystkie zaproponowane kwestie synodalne powinny być przedyskutowane na sesjach przez członków synodu, z tym że wcześniej powinny być one przedmiotem konsultacji wśród wiernych (z możliwością zgłaszania własnych próśb i propozycji). Synodalna Komisja Przygotowawcza, którą powołuje się ze względów organizacyjnych, ma za zadanie przede wszystkim określenie *compositio*, czyli struktury synodu oraz urzędów, komisji synodalnych, zasad wyłaniania członków synodu, sposobu prowadzenia prac, odbywania sesji, głosowań oraz powołanie sekretariatu synodu. Sekretariat z kolei powinien zająć się logistyczną stroną synodu: bieżącą dokumentacją, mediami, finansami i przygotowaniem dokumentów posynodalnych. Synod właściwy (*vera synodus*) obraduje w systemie sesyjnym, choć nie wolno umniejszać znaczenia dyskusji międzysesyjnej i formułowanych wniosków. Nie należy też pomijać liturgicznego wymiaru synodu, na co szczególną uwagę zwrócono w *Caerimoniale Episcoporum*²⁴.

²² Cyt. [za:] P. Sawczuk, *Nowy model synodu diecezjalnego w dokumentach Kościoła od Soboru Watykańskiego II*, „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 51.

²³ Tamże, s. 53.

²⁴ Zob. *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum*, *Caerimoniale*

Pierwszy synod diecezjalny w Siedlcach (1923)

Diecezja siedlecka (podlaska) w wyniku represji carskich po powstaniu styczniowym została formalnie skasowana ukazem Aleksandra II z 22 maja 1867 roku. Jej reaktywacja nastąpiła dopiero w przededniu końca I wojny światowej – 24 września 1918 roku. W tym samym mniej więcej czasie, 27 maja 1917 roku, promulgowano (a 19 maja 1918 roku wszedł w życie) nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, określany mianem „pierwszej w dziejach Kościoła łacińskiego pełnej kodyfikacji ustawodawstwa kościelnego, wzorowanej pod względem techniki kodyfikacyjnej na współczesnych kodeksach prawa świeckiego”²⁵. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zaczęto na nowo tworzyć struktury państwowe. W takim kontekście wydarzeń historycznych (kościelnych i świeckich) biskup Henryk Ignacy Przeździecki²⁶, nowy rządca diecezji podlaskiej z siedzibą w historycznym Janowie Podlaskim, dostrzegł potrzebę zwołania synodu. Głównym celem synodu podlaskiego było wydanie nowych ustaw diecezjalnych i uporządkowanie wcześniej wydanych przepisów w celu stworzenia całościowego zbioru prawa obowiązującego w diecezji. Formalnie synod został zwołany na 28-30 sierpnia 1923 roku²⁷. Na miejsce obrad wyznaczono katedrę w Janowie Biskupim – stąd też synod ten można określić mianem „janowskiego” albo „podlaskiego”. Pod względem organizacyjnym i liturgicznym całość prac synodalnych została określona w *Regulaminie dla duchowieństwa uczestniczącego w Synodzie Diecezjalnym Podlaskim, mającym się odbyć w katedrze Janowskiej w dniach 28, 29 i 30 sierpnia 1923 roku*²⁸. W trak-

Episcoporum, Vaticana 1984, caput I. „De conciliis plenariis vel provincialibus et de synodo dioecesana”, n. 1169-1176.

²⁵ Zob. L. Ostas, *Synod Diecezji Podlaskiej z 1923 roku. Aspekty prawne i historyczne*, „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 29-30.

²⁶ Bp Przeździecki (1873-1939) sakrę biskupią przyjął 17 listopada 1918 r. z rąk abp. A. Kakowskiego. Ingres odbył się w Siedlcach 2 grudnia 1918 r., ale na siedzibę biskupią wyznaczono Janów. Nowy biskup szybko i sprawnie zajął się organizowaniem struktur diecezjalnych. Ustanowił kapitułę katedralną, zorganizował kurie biskupią, sąd biskupi, wyższe i mniejsze seminarium duchowne. Ponadto do 1939 r. utworzył dziesięć parafii neounickich (do dziś funkcjonuje jedynie ta w Kostomłotach). Był współautorem projektu delimitacji granic polskich diecezji, a także aktywnie pracował na rzecz projektu konkordatu z 1925 r., a później jego wykonania. Był też sekretarzem generalnym Episkopatu Polski i sekretarzem Polskiego Synodu Plenarnego. Zob. L. Ostas, *Synod Diecezji Podlaskiej z 1923 roku...*, art. cyt., s. 30-32.

²⁷ Pierwotnie planowano termin wcześniejszy (7-9 sierpnia 1923). Tamże, s. 36.

²⁸ „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie”, t. 5, nr 4-5, 1923, s. 82-89.

cie synodu odbyły się trzy sesje publiczne i trzy kongregacje generalne; dokonano prezentacji statutów, ich aneksów i odczytano dekrety aprobacyjno-promulgujące oraz dekret o zakończeniu synodu. Nowe przepisy diecezjalne, z 30 sierpnia 1923 roku, zaczęły obowiązywać od 1 stycznia następnego roku, choć uchwały synodalne wydrukowano jeszcze w roku 1923. Całość uchwał można podzielić na sześć części (zarys historyczny Diecezji Podlaskiej, akta synodu, statuty synodu, dodatki, porządek nabożeństw w kościołach Diecezji Podlaskiej i list pasterski z okazji synodu). Statuty zostały też podzielone na trzydzieści tytułów, którym nadano numerację rzymską. Układ merytoryczny statutów podlaskich w zasadzie odpowiadał kolejności kanonów KPK/1917. Do statutów dołączono cały szereg dodatków obejmujących dokumenty papieskie (encykliki i dekrety), diecezjalne i wzory różnych pism. Biskup Przeździecki zobowiązał podległych mu duchownych nie tylko do posiadania tekstu statutów (z załącznikami), ale przede wszystkim do znajomości ich treści. Zresztą Przeździecki zasłynął jeszcze później jako aktywny prawodawca diecezjalny posynodalny, wydając przepisy dotyczące m.in. Caritas, Akcji Katolickiej, Instytutu Wyższej Kultury Religijnej oraz innych stowarzyszeń i ruchów²⁹.

Przygotowania do II Synodu Diecezji Siedleckiej (2002-2011)

W 2002 roku, zaraz po objęciu rządów w diecezji, biskup Zbigniew Kiernikowski zapowiedział wolę kontynuowania działań synodalnych zapoczątkowanych przez biskupa Jana Mazura³⁰. W liście pasterskim określił główny cel synodu jako „podkreślenie szczególnego znaczenia kolegalności w wykonywaniu posługi duszpasterskiej w diecezji”³¹. W telegramie do papieża Benedykta XVI, informującym

²⁹ Zob. L. Ostas, *Synod Diecezji Podlaskiej z 1923 roku...*, art. cyt., s. 41-42.

³⁰ Trzeba jednak pamiętać, że bp Kiernikowski niektóre obszary działalności w diecezji uznał za wymagające pilnej ingerencji legislacyjnej i nie czekając na statuty synodalne wydał odpowiednio przepisy diecezjalne. Najważniejsze z nich to: Dekret z 31 marca 2004 r. o statusie księdza emeryta i rencisty, Statut Kapłańskiego Funduszu Emerytalno-Zapomogowego z 31 marca 2004 r., Statut Parafialnej Rady Duszpasterskiej i Parafialnej Rady ds. Ekonomicznych z 22 grudnia 2004 r., Instrukcja z 4 maja 2005 r. o prowadzeniu kancelarii parafialnej, Dekret z 15 listopada 2006 r. o zasadach współpracy i uposażenia duszpasterzy parafialnych, Instrukcja z 28 listopada 2007 r. o pełnieniu urzędu dziekana i wicedziekana, Dekret z 26 lutego 2008 r. o zasadach sprawowania posługi nadzwyczajnych szafarzy Komunii świętej w diecezji siedleckiej. Zob. M. Czubak, *Główne przygotowania do II Synodu Diecezji Siedleckiej w latach 2002-2010*, „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 73-74.

³¹ Tamże, s. 71.

o zamiarze otwarcia i realizacji synodu, zawarł osobiste przekonanie, że synod „będzie dobrą okazją do odnowy naszych wspólnot parafialnych i innych”³². Ponadto intencją nowego biskupa było wydanie przepisów dotyczących m.in. wizytacji kanonicznych w parafiach, nauczania religii w szkołach, działalności Diecezjalnej Rady Kapłańskiej, Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej i Parafialnej Rady Duszpasterskiej³³. Dnia 28 listopada 2010 roku podpisany został dekret dotyczący przygotowania II Synodu Diecezji Siedleckiej. Zapowiadał on ukonstytuowanie Stałego Zespołu Synodalnego z udziałem określonych osób, w którego skład wejść mieli: z wyboru dwóch przedstawicieli poszczególnych dekanatów (duszpasterz i osoba świecka lub konsekrowana) oraz przedstawiciele instytucji, organizacji, instytutów życia konsekrowanego i innych wspólnot kościelnych obecnych w diecezji, przedstawiciele urzędów diecezjalnych (rektor wyższego seminarium duchownego, kanclerz kurii, oficjał sądu biskupiego, dyrektor wydziału duszpasterskiego, dyrektor wydziału nauczania i ekonom). Natomiast biskup miał prawo mianować według własnego uznania dziesięć osób³⁴.

Dnia 22 stycznia 2011 roku w budynku siedleckiego seminarium duchownego w Nowym Opolu odbyło się pierwsze spotkanie Stałego Zespołu Synodalnego. Podjęto wówczas decyzję o stworzeniu strony internetowej synodu i informowaniu o synodzie w „Echu Katolickim”, a także w parafiach. Dnia 12 marca 2011 roku w tym samym miejscu odbyło się drugie spotkanie Zespołu, podczas którego biskup Kiernikowski powołał Komisję Przygotowawczą II Synodu Diecezji Siedleckiej i określił jej główne zadania polegające na „opracowaniu regulaminu synodu i uzasadnieniu dla zwołania synodu diecezjalnego, opracowaniu aspektów formalnych i omawianych wcześniej dokumentów, wyborze hasła i logo synodu, wskazaniu ekspertów z różnych dziedzin do prac w komisjach synodalnych, trosce o aspekt duchowy i modlitewny i opracowaniu propozycji w tym zakresie dla parafii”³⁵.

Logistyczny ciężar przygotowań spadł na zespół osób pod przewodnictwem księdza Piotra Sawczuka, wikariusza generalnego i kanclerza siedleckiej kurii, a od stycznia 2013 roku – biskupa pomoc-

³² Zob. „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 135-136.

³³ Zob. *List pasterski biskupa Zbigniewa Kiernikowskiego, ordynariusza diecezji siedleckiej, do kapłanów i wiernych świeckich. Postuszeństwo Ewangelii – Eucharystia*, Siedlce 2002, s. 21-22.

³⁴ Zob. *Dekret biskupa siedleckiego z 28 listopada 2010 r. dotyczący przygotowania II Synodu Diecezji Siedleckiej* (kopia dokumentu w posiadaniu autora).

³⁵ Zob. „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 77.

niczego w Siedlcach³⁶. Oprócz niego do zespołu weszli także księża: Andrzej Burczak, Marek Paluszkiewicz, Krzysztof Baryga, Waldemar Mróz, Wojciech Hackiewicz, Jerzy Przychodzeń i Andrzej Kieliszek, siostra Grażyna Mateusiak oraz świeckie osoby: Jadwiga Wielgos-Mikołajewska, Tomasz Dobrowolski, Aneta Sobierajska, Agnieszka i Mirosław Nykiel³⁷. Z tą samą datą ukonstytuował się Sekretariat Synodu w składzie: ksiądz Marek Paluszkiewicz (przewodniczący), ksiądz Mateusz Czubak, ksiądz Jarosław Ruciński, Bogumił Leszczyński i Agnieszka Szewczak (od 20 września 2012 roku skład poszerzono o księdza Jana Babika i siostrę Małgorzatę Maksymiuk). Zadania sekretariatu sprowadzono do „czuwania nad harmonogramem prac przygotowawczych i prac synodu, zachowania wymogów formalnych, zajęcia się materiałami synodalnymi i ich dystrybucją, wydawania biuletynu synodalnego, przekazywania informacji oraz promocji synodu”³⁸. Szczególnie istotną inicjatywą z punktu widzenia propagowania idei synodu i dokumentowania prac poszczególnych organów synodalnych było wydawanie biuletynu będącego nieocenioną skarbnicą wiedzy (zwłaszcza źródłowej) w tym zakresie³⁹.

Dnia 19 listopada 2011 roku w seminarium siedleckim – po raz trzeci – spotkali się członkowie Stałego Zespołu Synodalnego i zapowiedziano wówczas przekształcenie Komisji Przygotowawczej w Komisję Główną oraz działalność dziewięciu komisji synodalnych, a także dwudziestu trzech podkomisji. Dyskutowano również nad przesłanymi do sekretariatu synodu propozycjami tematów obrad zespołów synodalnych. Te, według opinii nadawców, dotyczyły trzech głównych obszarów prac synodalnych, które sprowadzono do kwestii: doktrynalnych, liturgicznych i życia chrześcijańskiego. Taki też ostatecznie przyjęto moduł funkcjonowania synodu⁴⁰.

³⁶ Ksiądz Piotr Sawczuk został mianowany na biskupa pomocniczego diecezji siedleckiej przez papieża Benedykta XVI 19 stycznia 2013 r., a święcenia biskupie przyjął w siedleckiej katedrze Niepokalanego Poczęcia NMP 6 kwietnia 2013 r. Głównym szafarzem święceń był bp Zbigniew Kiernikowski; Sawczuk jest także wykładowcą prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym w Siedlcach i w tamtejszym seminarium duchownym oraz pracuje jako sędzia w siedleckim sądzie biskupim. Zob. 6 kwietnia – sakra nowego biskupa pomocniczego diecezji siedleckiej, „Wiadomości Katolickiej Agencji Informacyjnej”, nr 12, 2013, s. 23.

³⁷ Zob. *Dekret biskupa siedleckiego z 12 marca 2011 r. ustanawiający Komisję Przygotowawczą Synodu* (kopia dokumentu w posiadaniu autora).

³⁸ Zob. M. Czubak, *Główne przygotowania...*, art. cyt., s. 89-90.

³⁹ Biuletyn jest dostępny w wersji papierowej i internetowej.

⁴⁰ Zob. M. Czubak, *Sprawozdanie z pracy nad dokumentem Lineamenta*, „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 103-113.

Regulamin II synodu diecezji siedleckiej

Regulamin synodu został podpisany przez biskupa Kiernikowskiego dnia 23 stycznia 2012 roku. Akt złożenia podpisu miał uroczystą oprawę liturgiczną i dokonał się podczas mszy świętej w kościele pw. Błogosławionych Męczenników Podlaskich w Siedlcach, w obecności licznie zgromadzonych wiernych oraz członków Komisji Przygotowawczej, Sekretariatu Synodu i Stałego Zespołu Synodalnego. Sam tekst regulaminu podzielono na części: pierwszą – zawierającą wstęp, założenia generalne i cel synodu – mianowano *koncepcją synodu*; druga część regulaminu to struktura synodu obejmująca: biskupa siedleckiego, członków synodu, obserwatorów, Komisję Główną, komisje i podkomisje synodalne i sekretariat; w trzeciej części regulamin odniósł się do zespołów synodalnych i ich roli (stały zespół synodalny, parafialne zespoły synodalne, ponad-parafialne zespoły synodalne); czwarta część regulaminu dotyczy sposobu pracy w zespołach synodalnych i na sesjach plenarnych; ostatnia część regulaminu to postanowienia końcowe. We wstępie zwrócono uwagę na synod „jako ważne źródło prawa partykularnego”, jego „wymiar duszpasterski” oraz „naglącą potrzebę zwołania synodu” i „spełnienie wieloletnich oczekiwań wiernych”, a także „200. rocznicę powstania Diecezji”. Wielość podanych we wstępie uzasadnień do zwołania synodu, jakkolwiek zróżnicowana, jednak spójna wewnętrznie – pozwala lepiej zrozumieć założenia i cele synodu. W założeniach jest miejsce na kanoniczne przypomnienie definicji synodu i znaczenie statutów synodalnych pozostających w zgodzie z nauczaniem posoborowym Kościoła i prawem ustanowionym na jego podstawie. Wspomina się także hasło synodu – *Żyjąc mocą chrztu* – logo i hymn⁴¹. Regulamin w kolejnych punktach określił cele synodu, do których zaliczył pomoc biskupowi w kierowaniu wspólnotą, realizację nauki *Vaticanum Secundum*, refleksję wokół nowej ewangelizacji, umocnienie wiary, pogłębianie świadomości liturgicznej, budowę wspólnoty duchowieństwa i świeckich, ożywienie ruchów ko-

⁴¹ Wydział Duszpasterski Kurii Diecezjalnej Siedleckiej ogłosił 11 kwietnia 2011 r. konkurs na logo synodu. Komunikat adresowany był do młodych siedleckich diecezjan, a rozstrzygnięcie konkursu nastąpiło 25 maja 2011 r. Wygrała koncepcja Małgorzaty Waszkiewicz z Łosic, w której wyeksponowano łuki siedleckiej katedry, elementy krzyża i wody oraz osobę pasterza diecezji. Nagrodą było uczestnictwo w Światowych Dniach Młodzieży w Madrycie w sierpniu 2011 r. Natomiast autorem słów i muzyki synodalnego hymnu *Żyjąc mocą chrztu* jest ksiądz M.R. Szulik. Zob. „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 220-222, 225-226.

ścielnych, rozwiązanie trudności administracyjnych i duszpasterskich, a nade wszystko aplikowanie norm kościelnego prawa powszechnego do ustawodawstwa diecezjalnego.

Wśród organów synodalnych regulamin wyróżnił pozycję biskupa siedleckiego, będącego przewodniczącym synodu, działającym osobiście lub poprzez swego delegata. Jemu też przyznano wyłączne prawo zwoływania Komisji Głównej Synodu, Sekretariatu oraz komisji i podkomisji. Specyficznym uprawnieniem biskupa jako synodalnego przewodniczącego było prawo zawieszenia lub rozwiązania synodu (w sytuacji wyjątkowej, po konsultacji z Radą Kapłańską). Ważnym z formalnego punktu widzenia było przede wszystkim prawo podpisywania i promulgacji dokumentu końcowego synodu. Wśród struktur synodu, regulamin wymienił członków synodu według klucza zawartego w kan. 463 par. 1 KPK/1983 i przyjął ten sam podział na członków z urzędu, z wyboru oraz z nominacji. Za członków synodu regulamin uznał też obserwatorów, czyli „kilku ministrów lub członków Kościołów lub wspólnot kościelnych nie pozostających w pełnej komunii z Kościołem katolickim”. W tym miejscu wymieniono Kościół prawosławny i Starokatolicki mariawitów⁴². Kolejnym organem synodu w myśl regulaminu jest Komisja Główna, której wyjątkowe znaczenie powiązano ze składem personalnym i kompetencjami. Jej protoplastą jest Komisja Przygotowawcza, która przestaje formalnie istnieć w momencie ukonstytuowania się Komisji Głównej. Tej ostatniej przyznano wysoce odpowiedzialne zadania, do których należy przede wszystkim pomoc biskupowi siedleckiemu w kierowaniu pracami synodalnymi. Komisja dokonuje również oceny projektów dokumentów przygotowanych przez poszczególne komisje i podkomisje, przygotowuje program sesji plenarnych oraz schemat dokumentu końcowego do zatwierdzenia biskupowi. Regulamin przyjął wariant zbierania się Komisji Głównej w terminach określonych przez biskupa, z tym że częstotliwość ustalono nie rzadziej niż raz w kwartale. Zalecono też udział członków Komisji w kluczowych zebraniach poszczególnych komisji i podkomisji.

Regulamin przyjął za zasadę prowadzenie prac synodalnych w komisjach i podkomisjach. Skład liczebny komisji i podkomisji ustalono na poziomie od pięciu do dwudziestu osób, uznając że są to optymalne warunki prowadzenia obrad. Częstotliwość spotkań komisyjnych powinna nie być rzadsza niż raz na kwartał. Najważniejszym zadaniem komisji i podkomisji synodalnych było opracowanie

⁴² Wg K. Mazura obydwie wspólnoty religijne posiadają w dawnym województwie siedleckim (lata 1975-1998) silną pozycję utrwaloną względami historycznymi. Zob. tenże, *Kościoty i związki wyznaniowe w Siedleckim*, Siedlce 1996, s. 7.

projektu dokumentu w danej dziedzinie, który ma wejść do schematu dokumentu końcowego. Projekt dokumentu powinien zostać poddany głosowaniu i dopiero po przegłosowaniu większością $\frac{2}{3}$ głosów członków komisji lub podkomisji – może podlegać kolejnej „obróbce” prawnej. Zadania poszczególnych komisji związane „z dogłębnym i wieloaspektowym zbadaniem problematyki wchodzącej w zakres ich zainteresowania i kompetencji”⁴³. Biskup siedlecki powołał osiem komisji synodalnych, jednak, w razie potrzeby, ich liczbę można zwiększyć w trakcie synodu.

Osobnym ciałem synodalnym jest jego sekretariat powołany już na etapie przygotowania do synodu, który może się składać zarówno z osób duchownych, jak i świeckich. Generalnie, sekretariat „czuwa nad tworzeniem, gromadzeniem i udostępnianiem dokumentacji oraz roboczych materiałów synodu”⁴⁴.

In genere działalność zespołów synodalnych posiada uzasadnienie pastoralne, gdyż ma być „konkretną formą uczestnictwa najszerszych kręgów wiernych w ważnych sprawach diecezji siedleckiej”⁴⁵. Dalej, zgodnie z regulaminem, zespoły te miałyby stać się zaczątkiem trwałych grup prowadzących pogłębione życie duchowe oraz aktywnie działającymi w Kościele. W związku z tym powołano trzy grupy takich zespołów, a na pierwszym miejscu znalazły się stałe zespoły synodalne jako organy reprezentujące wspólnotę diecezjalną i będącą forum synodalnego spotkania. Niniejszy zespół powołany został do życia dekretem biskupim z 28 listopada 2010 roku. Do zespołu weszli z urzędu przedstawiciele urzędów kurialnych. Dziesięć osób pochodzi z nominacji biskupa; wierni wybrani zostali w drodze wyborów – należą do nich przedstawiciele z każdego dekanatu (po jednym duszpasterzu i jednej osobie świeckiej lub konsekrowanej) i dwunastu przedstawicieli wybranych spośród reprezentacji instytucji, organizacji i różnych wspólnot kościelnych działających w diecezji. Stały Zespół Synodalny ma za zadanie współpracę z sekretariatem synodu w zakresie spraw organizacyjnych, zwłaszcza w kontaktach z parafialnymi i poza-parafialnymi zespołami synodalnymi. Na czele zespołu zawsze stoi przewodniczący, który wyznacza terminy spotkań (najczęściej raz w kwartale) i prowadzi je. W sytuacji wystąpienia specjalnych zadań istnieje możliwość stworzenia osobnych sekcji tematycznych.

⁴³ Zob. „Biuletyn nr 1 II Synodu Diecezji Siedleckiej”, dz. cyt., s. 121.

⁴⁴ Tamże, s. 122.

⁴⁵ Tamże, s. 123.

Przeniesieniem zadań stałych zespołów synodalnych w terenie zajmują się parafialne zespoły synodalne, które powinny być powołane w każdej parafii, a większych parafiach ich liczba ma odpowiadać liczbie duszpasterzy tam pracujących. Na czele takiego zespołu stoją „moderatorzy”, najczęściej prezbiterzy (w przypadku osób świeckich zaaprobowanych przez biskupa będą to „odpowiedzialni”). Stan liczebny zespołów parafialnych określono na poziomie od pięciu do dwudziestu osób. Spotkaniom zespołów winno nadać się cechę cykliczności oraz zachować zarówno liturgiczny, jak i konferencyjno-dyskusyjny charakter. Dodatkowo zalecono uczestnictwo członków zespołów parafialnych w rejonowych spotkaniach programu diecezjalnego *Chrzest w życiu i misji Kościoła*⁴⁶. Przewidziano także możliwość właściwej formacji duchowej dla moderatorów, animatorów i odpowiedzialnych w ramach organizowanych dla nich dniach skupienia. Regulamin zapewnił również tworzenie zespołów synodalnych o zasięgu ponadparafialnym.

Sposób pracy zespołów synodalnych, jak już wcześniej wspomniano, polegał albo na spotkaniach zespołowych, albo na uczestnictwie w sesjach plenarnych. W pracy zespołów synodalnych szczególną uwagę zwrócono na wymiar biblijny, posoborowy i liturgiczny takich spotkań. Ważnym aspektem pracy zespołów synodu było też osiągnięcie celu umocnienia więzi wspólnotowej, stąd sugerowano wyjazdowe spotkania o charakterze pielgrzymkowo-wypoczynkowym. Natomiast spotkania plenarne dotyczyły wszystkich członków synodu, którzy powinni stawić się na nim osobiście.

Należy również zauważyć, że zgodnie z kan. 833 KPK/1983 na pierwszej sesji plenarnej, podczas uroczystej inauguracji, członkowie synodu siedleckiego składają wyznanie wiary. Ponadto pierwszej sesji nadano charakter nadzwyczajny, pozostałe są zwyczajne i rozpoczynają się eucharystią, liturgią godzin bądź celebracją Słowa Bożego. Każda sesja wymaga zatwierdzenia przez biskupa – wyznacza się trzyosobowe prezydium sesji. Istnieje również możliwość prezentacji wybranej grupy zagadnień i dyskusji, do uczestnictwa w której uprawniono też obserwatorów i gości synodu. Po dyskusji przeprowadzane jest głosowanie, którego przebieg został sformalizowany w postanowieniach regulaminu synodu. W przypadku odrzucenia schematu końcowego należy opracować nowy dokument (zadanie dla Komisji Głównej i wyznaczonych przez biskupa konsultorów) i ponownie przegłosować propozycję na sesji plenarnej.

⁴⁶ Tamże, s. 125.

Regulamin II synodu siedleckiego w postanowieniach końcowych odniósł się do aktu podpisania i promulgacji dokumentów końcowych i aneksów, które nastąpić mają podczas obchodów 200. rocznicy powstania diecezji, czyli w 2018 roku.

Trzeba również uwzględnić, że 28 września 2012 roku biskup Kiernikowski nakreślił zakres merytoryczny prac poszczególnych komisji i podkomisji synodalnych. I tak Komisja ds. przekazu wiary miała, poza koordynacją prac podkomisji, zajmować się sposobami formacji biblijnej, treścią i formą przepowiadania słowa bożego i głosicielami tego słowa. W podkomisji ds. nowej ewangelizacji pracuje się wokół zagadnień nowych metod i narzędzi ewangelizacyjnych, koordynacji dzieł istniejących w diecezji i zmiany orientacji dotychczasowego duszpasterstwa tradycyjnego. Podkomisji ds. katechezy i szkół katolickich przypadło w udziale zajęcie się treściami przekazu katechetycznego, programami i pomocami katechetycznymi, wymogami dla katechetów, formacją katechetów i rolą szkół katolickich. Domeną podkomisji ds. mediów i publikacji katolickich ma być rola mediów katolickich we współczesnym świecie, bilans działalności diecezjalnego radia i gazety, Internet w służbie Ewangelii i zadania rzeczownika prasowego kurii oraz cenzorów. Zadaniem podkomisji wspierania misji były sprawy świadomości misyjnej, troski o siedleckich księży misjonarzy i zbiórki na cele misyjne. Podkomisja ds. ekumenizmu miała wypracować projekt dokumentów dotyczących problemów ekumenicznych w diecezji, oceny istniejących kontaktów w tym zakresie i zasady *communicatio in sacris*.

Druga z komisji synodalnych, ds. kultu bożego koordynować miała prace trzech swoich podkomisji: ds. sakramentów i sakramentaliów, ds. muzyki i śpiewu kościelnego i ds. formacji liturgicznej.

Komisja ds. duchowieństwa nadzoruje prace czterech podkomisji. Pierwsza – przeznaczona została do przygotowania stanowiska w sprawie wyższego seminarium duchownego (powołania, formacja seminaryjna, współpraca z parafiami i utrzymanie seminarium). W drugiej, ds. formacji stałej najważniejszymi problemami miały być zagadnienia formacyjne i rekolekcyjne. Podkomisji ds. życia i współpracy zlecono analizy z zakresu wzmocnienia i integracji współpracy duchownych, roli dziekanów i ojców duchownych, relacji między duchownymi i określenie uposażeń. W podkomisji ds. emerytów i rencistów postawiono na aspekt oceny aktualnej sytuacji tych osób oraz funkcjonowanie domów emeryta i zabezpieczenia bytowego księży.

Komisja ds. instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego powołana została do zajęcia stanowiska w sprawie

świadectwa życia i zaangażowania osób konsekrowanych we wspólnotę lokalnego Kościoła oraz relacji z duchowieństwem diecezjalnym.

Piąta komisja synodalna utworzona została ds. wiernych świeckich z podkomisjami ds. ruchów i stowarzyszeń katolickich i ds. udziału w życiu społecznym i politycznym. Te zadania dotyczyć miały m.in. oceny działalności Akcji Katolickiej, Kościoła Domowego i innych grup modlitewnych, a także prezentować stanowisko Kościoła w kwestiach społecznych.

Komisja duszpasterska podzielona została na kilka podkomisji. W podkomisji ds. formacji katechumenalnej pojawiły się kwestie katechezy dorosłych, drogi neokatechumenalnej i organizacji ośrodka przygotowania formatorów. Podkomisja ds. duszpasterstwa małżeństw i rodzin miała zająć się teologicznymi podstawami nauki o rodzinie, promocją życia, przygotowaniem do zawarcia małżeństwa, poradniami małżeńskimi oraz osobami pozostającymi w związkach niesakramentalnych. Zadania podkomisji ds. duszpasterstwa młodzieży związane były z diagnozą stanu duchowego siedleckiej młodzieży i oceną dotychczasowych form duszpasterstwa akademickiego i innych grup młodzieżowych. Kolejna podkomisja zajęła się duszpasterstwem specjalistycznym różnych środowisk oraz duszpasterstwem pielgrzymkowym. Przedmiotem prac następnej podkomisji było duszpasterstwo charytatywne, czyli pomoc ubogim, potrzebującym, działalność diecezjalnej Caritas oraz wolontariat.

Siódmej z powołanych na synod komisji przydzielono do opracowania szeroki wycinek spraw administracyjno-ekonomicznych. W podkomisji ds. utrzymania i finansowania instytucji diecezjalnych główny nacisk położono na rolę Diecezjalnej Rady ds. Ekonomicznych, źródła finansowania instytucji kościelnych i zasady wyłaniania zarządów oraz nadzoru. Obszarem prac następnej z podkomisji, ds. budownictwa i zarządzania dobrami parafialnymi, uczyniono kwestie dokumentacyjne związane ze sprawami własnościowymi, architektonicznymi, geodezyjnymi i ubezpieczeniowymi oraz nadzoru nad zarządem mieniem parafialnym. Podkomisja ds. ochrony zabytków i muzeum diecezjalnego miała przygotować synodalne dokumenty dotyczące Diecezjalnej Komisji Artystyczno-architektonicznej, zasad ochrony i konserwacji zabytków kościelnych i organizacji diecezjalnego muzeum. Zakres prac podkomisji ds. cmentarzy katolickich sprostowany został do sposobów zarządzania cmentarzami, ich inwentaryzacją i bieżącym finansowaniem inwestycji i remontów na cmentarzach. W podkomisji zajmującej się pracownikami kościelnymi uwaga miała być zwrócona przede wszystkim na warunki zatrudniania pra-

cowników kościelnych, przepisy obowiązujące w prawie państwowym i dokumentację pracowniczą.

Ostatnią z ustanowionych dotychczas komisji synodalnych jest komisja historyczna podzielona wewnętrznie na podkomisję ds. opracowania dziejów diecezji i podkomisję ds. dziedzictwa historycznego parafii.

Zakończenie

Dnia 28 września 2012 roku, podczas pierwszego spotkania Komisji Głównej II Synodu Diecezji Siedleckiej biskup siedlecki Zbigniew Kiernikowski przedstawił harmonogram prac synodalnych na wszystkie lata obrad synodu, które w sposób faktyczny odzwierciedlają zakres, głównie pastoralny, podjętych zobowiązań. W pierwszym roku prac synodalnych (2012-2013) wiodącym tematem był „Kościół”, zaś w latach następnych: „Słowo” (2013-2014), „Wiara” (2014-2015), „Życie” (2015-2016). W ostatnim roku prac synodu (2016-2017) uwaga członków synodu koncentrować się powinna na przygotowaniu dokumentów, które stanowić będą podstawę projektu synodalnych statutów. Zakończenie II synodu siedleckiego zaplanowano na wiosnę 2017 roku. Podczas uroczystej liturgii dziękczynnej w siedleckiej katedrze ksiądz biskup podpisze dekret zatwierdzający statuty synodalne – by w ten sposób dopełnić dzieła synodu. Wymiernym efektem będzie nowe prawo partykularne dostosowane nie tylko do przepisów wyższego rzędu, ale nade wszystko odpowiadające nowym wyzwaniom, przed którymi stoi Kościół powszechny i wspólnoty lokalne na całym świecie i w Polsce – również w Siedlcach. Rozmach dotychczasowych działań organizacyjnych miejscowego biskupa w kwestii synodu napawa nadzieją na przyszłość. W pracach synodu na różny sposób zaangażowanych jest co najmniej 361 osób⁴⁷.

Widać też szerokie zainteresowanie poszczególnymi synodalnymi komisjami i podkomisjami, w oczekiwaniu na nowe, przejrzyste i proste przepisy prawne, jakie obowiązywać będą w diecezji. Nowe unormowania dotyczyć mają prawie wszystkich obszarów funkcjono-

⁴⁷ Jednak liczba ta wcale nie musi odpowiadać rzeczywistości, gdyż niektóre nazwiska powtarzają się dwa lub więcej razy, np. z racji przynależności tych samych osób do różnych organów synodalnych. Nawet przy założeniu, że faktycznie w komisjach i podkomisjach oraz w innych strukturach synodalnych pracuje tylko 1/2 lub 1/3 tej liczby, to i tak nie zmienia to opinii o wysokim stopniu aktywności duchownych i świeckich w dzieło obecnego synodu diecezjalnego w Siedlcach.

wania diecezji siedleckiej. Problematyka II synodu diecezjalnego potężną klamrą spina to wszystko, co było, jest i będzie ważne dla funkcjonowania tej zasłużonej i doświadczonej boleśnie diecezji, począwszy od kwestii przekazu wiary i kultu Bożego, poprzez zainteresowanie się problemami duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego oraz osób świeckich, duszpasterstwo specjalistyczne, aż do spraw administracyjno-ekonomicznych i historycznych. W zamyśle biskupa Kiernikowskiego nowe, lepsze prawo diecezjalne zacznie obowiązywać począwszy od jubileuszu 200-lecia istnienia diecezji podlaskiej (siedleckiej), jako dar jej pasterza dla swoich diecezjan.

~•~

JERZY NIKOŁAJEW

Drugi synod diecezji siedleckiej.

Wybrane zagadnienia prawne i kanoniczne

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest wydarzenie II Synodu Diecezji Siedleckiej. Artykuł podzielono na sześć podrozdziałów. We wprowadzeniu przypomniano dwie nieudane próby (1972 i 1989) przeprowadzenia synodu diecezjalnego przez biskupa Jana Mazura. W dalszej części pojawiły się rozważania ogólnie dotyczące synodów, definicja kodeksowa tego pojęcia oraz krótkie tło historyczne instytucji synodów (przed Soborem Trydenckim, według KPK/1917, postanowienia *Vaticanum Secundum* i KPK/1983). W trzeciej części autor zanalizował organizację i statuty I synodu podlaskiego (siedleckiego) przeprowadzonego w 1923 roku przez biskupa Henryka Przeździeckiego. Czwartą część artykułu poświęcono przygotowaniom do II synodu w okresie od roku 2002 (objęcie diecezji przez biskupa Zbigniewa Kiernikowskiego) do 2010. Zasadnicze uwagi znalazły się w piątej części artykułu: regulamin, założenia, cele i struktura (komisje i podkomisje synodalne) oraz sposób pracy synodu.

Słowa kluczowe: diecezja siedlecka, prawo kanoniczne, synod, statuty.

JERZY NIKOŁAJEW

**The Second Synod of the Diocese of Siedlce.
Selected Legal and Canonical Issues****Abstract**

The present article tackles the event of the second Synod of the Siedlce Diocese. This article is divided into six sections. The introduction reminds of two failed attempts (1972 and 1989) to carry out a diocesan synod by Bishop John Mazur. In the following part, there emerged general considerations concerning synods, the Codex definition of the concept as well as a brief historical background of the institution of synods (before the Council of Trent, by Code of Canon Law/1917, the provisions of Vatican II and Code of Canon Law/1983). In the third part, the author analysed the organization and the statutes of the first Synod of Podlasie (Siedlce), conducted in 1923 by Bishop Henryk Przeździecki. The fourth part of the article was devoted to preparations for the Second Synod of the period from 2002 (the Diocese was assumed by Bishop Zbigniew Kiernikowski) till 2010. The most vital remarks are included in the fifth part of the article: the rules, goals, objectives and structure (the Synod's committees and subcommittees) and also the work method during the Synod.

Key words: the Diocese of Siedlce, canon law, council, statutes.